

Іван ОСТАШУК,
ВДНЗ України Буковинський
державний медичний університет”,
Чернівці (Україна)
ostaszczyk@ukr.net

Ivan OSTASHCHUK
Higher State Educational
Establishment of Ukraine
«Bukovinian State Medical
University»
Chernivtsi (Ukraine)

**РЕЦЕНЗІЯ НА МИСТЕЦТВОЗНАВЧЕ ВИДАННЯ:
СТЕПОВИК Д.В. ВОЛОДИМИРСЬКИЙ СОБОР: ІСТОРІЯ,
АРХІТЕКТУРА, МАЛЯРСТВО СОБОРУ У КИЄВІ /
Д.В. СТЕПОВИК. – К. : ДНІПРО, 2015. – 376 С. : ІЛ**

**THE REVIEW OF THE SCIENTIFIC HISTORY OF ART EDITION
BY STEPovyk D.V. “ST VOLODYMYR'S CATHEDRAL:
HISTORY, ARCHITECTURE, PAINTING OF THE CATHEDRAL
IN KYIV” / D.V.STEPovyk. – K.: DNIPRO – 376 P.**

Ключевые слова:
*Владимирский собор, храм,
живопись, архитектура.*

Осташук Иван. Рецензия на искусствоведческое издание: Степовик Д.В. Владимирский собор : История, архитектура, живопись собора в Киеве / Д.В. Степовик. – К. : Днепро, – 376 с. : ил.

В научном издании профессора Д.В. Степовика комплексно исследовано возникновение идеи и историю строительства, художественные и стилистические особенности, иконостасы и настенную живопись, орнаменты и декор Владимирского собора. Проанализировано доминантные характеристики мастеров росписей кафедрального храма: В. Васнецова, М. Врубеля, М. Нестерова, В. Котарбинского, П. и А. Сведомских.

Коли віруюча людина заходить до храму, то, мабуть, нерідко задає собі питання, яке непокоїло царя Соломона перед посвяченням Єрусалимського храму: «Бо чи ж справді Бог сидить на землі? Ось небо та небо небес не обіймають Тебе, що ж тоді храм той, що я збудував?» (1 Царів 8:27). На перший погляд, пов'язування присутності Бога з певним місцем може видатися якимось язичницьким чи надто спрощеним. Але ж, згідно християнства, час та місце цілком

належать Богові. Попри те, що кожен час і цілий Всесвіт можна вважати Його «святинею», проте, як відомо зі Святого Письма та повчань святих, існують окремі часові виміри й місцевості, котрі Господь обирає, щоб у них людина особливим чином відчувала Його присутність та благодать. Так, від 20 серпня (2 вересня за новим стилем) 1896 р., коли було освячено величний Володимирський собор, до цього прекрасного храму у центрі Києва приходять численні віруючі, будучи переконані, що насправді стають перед Богом, Який там присутній.

Грунтовне мистецтвознавче видання Дмитра Власовича Степовика «Володимирський собор : Історія, архітектура, малярство собору у Києві» саме присвячене комплексному дослідженню одного зі знакових храмів української культури. Відомий науковець захопливо висвітлює непросто історію зведення та мистецького оздоблення Володимирського собору, порівнюючи його із найвеличнішими християнськими храмами. Драматичні перипетії будівництва майбутнього кафедрального собору столиці України професор Д. Степовик пояснює духовними причинами (на що не звертали уваги попередні вчені): «Храм – це присутність невидимого Бога у видимому приміщенні. І це приміщення є також дзеркалом моралі й побожності людей. І коли це дзеркало стає кривим, утаєна Божа присутність припиняється. Вона може поновитися, коли люди каються і виправляються, стаючи знову на дорогу правди» (с.21). Безумовно, таке феноменологічне коментування історії будівництва храму цілком вмотивоване, адже саме тлумачення сприйняття священнодійства, простору, оздоблення святинь не тільки богослови, але й будівництва храму цілком вмотивоване, адже саме тлумачення -

сприйняття священнодійства, простору, оздоблення святинь не тільки богослови, але й релігієзнавці, мистецтвознавці пояснюють із духовно-іраціональних позицій. Автор праці вважає, що фахова некомпетентність та корупція виконавців технічних робіт, гордовите бажання прославити російську самодержавність, вперте ігнорування українських архітектурно-мистецьких традицій у будівництві та розписах призвели до того, що храм зводили протягом 34-х років (замість запланованих 4-х). Серед імен відомих тогочасних архітекторів, які були головними зодчими собору (Іван Штром, Павло Спарро, Рудольф Бернгардт, Федір Голованов, Карл Маєвський, Володимир Ніколаєв), талант Олександра Беретті найбільше спричинився до постання храму. Фактично це будівництво стало Голгофою для молодого талановитого архітектора. Саме О. Беретті звинуватили у тріщинах храму, через які він мало не розвалився. Хоча, насправді, провина швидше лежить на нечистих на руку підрядниках. Цей скандал спричинив банкрутство, психічне захворювання та смерть О. Беретті за рік до освячення величної святині.

Професор Д.Степовик обгрунтовано робить висновок щодо архітектурної парадигми храму, вважаючи, що тут має місце органічне поєднання різних стилів, а не їхнє «змішування» (еклектика): «цілісний образ собору як архітектурно-мистецького твору сформував і визначив Олександр Беретті. І саме його три стильові уподобання – неоренесанс, пізній ампір та неовізантинізм – виразно проглядаються в соборі» (с.52–53).

Автор праці детально розповідає про історію розписів та художні особливості манери кожного з іменитих митців, що працювали над оздобленням храму: Віктора Васнецова, Михайла Врубеля, Михайла Нестерова, Вільгельма Котарбінського, Павла й Олександра Сведомських та ін. Ось, наприклад, характеристика купольного образу Христа пензля Віктора Васнецова в стилі сецесіону: «Господь ширяє над безмежним простором, Його синій гиматій колористично суголошний небу, а золотий німб підкреслює і виокремлює красу його обличчя – дуже молодого, з рожевими щоками, з прекрасно намальованим темним волоссям і невеликою борідкою та вусами. Можна сказати, що Васнецов вніс найбільше змін в іконографію й колористику підкупольного образу Христа, зняв чимало умовностей, властивих візантійському стилю (в нього зовсім нема асистів і взагалі лінійної градації), посилюючи духовну настроєвість і людську маєстатичність Спасителя» (с.99).

Найбільшою імпресією на відвідувачів Володимирського собору захоплює і надихає центральний образ Богоматері з маленьким Ісусом у консі вівтарної апсиди. Д. Степовик детально аналізує цю композицію з погляду іконографії та мистецтвознавства: «Як і в «Сикстинській Мадонні» Рафаеля, тут не простежується якийсь

конкретний іконний типаж, приписаний Церквою. Богословська ідея жертви вималювана у вільному трактуванні, але дуже переконливо й естетично досконало. Увігнута конха, якою вгорі завершується вівтарна апсида, дуже сприяє відчуттю руху Богородиці й Ісуса в напрямі людей. Цей рух підтверджується переривистою хмарою, яка, до того ж, має форму дуги, підлаштованої під форму увігнутої конхи. Враження таке, що саме небо рухається назустріч людям; а широко розкриті крила ангелів обабіч Марії та Христа ще більше посилюють відчуття настання чогось великого, небувалого» (с.112).

Наукове видання доповнюється прекрасної якості фотоілюстраціями Володимирського собору.

Праця професора Дмитра Власовича Степовика «Володимирський собор: Історія, архітектура, малярство собору у Києві», виконана на широкому корпусі джерельної бази, містить детальну історію будівництва та оздоблення храму, а також глибокі мистецтвознавчі, естетичні, філософські, історико-культурологічні й богословські висновки.

Ostashchuk Ivan. The Review of the Scientific History of Art Edition by Stepovyk D.V. "St Volodymyr's Cathedral: History, Architecture, Painting of the Cathedral in Kyiv" / D.V.Stepovyk. – K.: Dnipro – 376 p. In the scientific edition of Professor D.V.Stepovyk the occurrence of idea and history of the building, artistic and stylistic features, iconostasis and wall paintings, ornaments and decorations of St Volodymyr's Cathedral are comprehensively studied. Analysis of the characteristics of the dominant masters of painting the Cathedral was made by Viktor Vasnetsov, Mikhail Vruble, Mikhail Nesterov, Wilhelm Kotarbiński, Paweł and Aleksandr Swedomski.

Keywords: *St Volodymyr's Cathedral, temple, painting, architecture.*

Остащук Іван – доктор філософських наук, професор кафедри суспільних наук та українознавства Буковинського державного медичного університету. Коло наукових інтересів: філософія релігії, історія релігії, релігійна герменевтика, культурологія. Автор 115 наукових публікацій.

Ostashchuk Ivan – Doctor of Philosophy Science, Professor of the Social Sciences and Ukrainian Studies department of Bukovinian State Medical University. Research interests: Philosophy of Religion, History of Religion, Religious Hermeneutics, Cultural Studies. Author of 110 scientific publications.

Received 29-10-2015

Advance Acces Publisher: December 2015

© I. Ostashchuk, 2015